

Mátrai Iván

Az óbudai fiúárvaház emlékei, 1954–1957

Az első 12 év, Budapesten

Az én történetem talán hasonló a többi árvákéhoz, akik a holokauszt túlélői. Édesapámat 1944 augusztusában behívták az apát → munkaszolgálatra Szombathelyre, akkor csak 32 éves volt! Apámat a társaival együtt 1944 novemberében → deportálták a mauthauseni koncentrációs táborba, Ausztriába. Évtizedekkel később anyám hagyatékában az iratok között találtam az apám – Mátrai György – és családja nevére kiállított svájci menlevelet, 1944. október végi dátummal, de ez már nem juthatott el hozzá Szombathelyre címezve.

Anyám 1944-ben terhesen, a két bátyámmal együtt vonult be a kijelölt → csillagos házba (Dob utca 38.), majd egy → védett házba (Wesselényi utca 44). Ebben a pesti → gettó területéhez tartozó egykori iskolában alakítottak ki egy szükségkórházat, ahol 1944. december 5-én, apám deportálását követően, harmadik fiúként megszülettem. A gettó lakói azokban a hónapokban alig jutottak élelmiszerhez, csak konzerveket ettek száraz kenyérral és marmeládé lekvárral, ezért anyámnak nem lehetett teje. Az óvóhely télen nagyon hideg volt, megfáztam a nyirkos pincében, pár hetesen magas lázam volt. Hiába bugyoláltak az elérhető meleg ruhákba!

Szerencsémre pesti gettó 1945. január 18-án felszabadult, és anyám elmondása szerint a pincébe érkező szovjet tiszt jiddisül beszélt hozzájuk. Mint hathetes beteg csecsemőt látott meg, két katonája a parancsára fél óra múlva forró levessel teli kondérokkal érkezett és egyre újabb élelmiszerszállítmányokat küldtek. Kincs volt akkor a főtt burgonya, a négyszögletű katonai kenyér, az életet jelentették az éhes gyerekeknek.

A bátyáim 1941-ben és 1942-ben születtek, a zsidó fiúárvaház növendékei voltak 1952-től, én 1954-ben kerültem az árvaházba, amelyet akkor már a fasorból Óbudára, a ► Zichy utca 9. számú épületbe költöztettek. Akkor vettek fel 10 évesen, amikor nagyobbik bátyám a nyolcadik után hazakerült.

A tóra, a biblia tanítása része volt a fiúárvaház növendékei zsidó vallási nevelésének. Minden ünnepet megtartottunk, azok emlékezetesek, szépek voltak! Az épületünkől 150 méterre volt az óbudai zsinagóga.

Az árvaház növendékei két csoportba a Kicsik vagy a Nagyok közé tartoztak. Az első évben → Franciska néni volt a nevelőnk, a második évben átkerültem → Wolf Imre csoportjába, aki híres volt a szigorúságáról. Máig emlékszem katonás tartására, járására és mély, zúgó hangjára. A fiúkat Balaton-Szántódra vitték nyaralni. Sok kulturális élményünk volt, voltunk például színházban. A növendékek rendszeresen jártak a Széchenyi gyógyfürdőben is.

Bár az intézeti nevelőink nagyon szigorúak voltak, máig pozitívan emlékezem ezekre az évekre, aki ott nőtt fel, az rossz ember nem lehet! Mi növendékek rendszer általános iskolában tanultunk, az intézet nevelői nagyon ügyeltek az iskolai leckéinkre, előmenetelükre. Rendszeresen fociztunk, én csatár voltam, és voltak atlétikai versenyeink is. Addig nem mehettünk játszani, amíg az intézeti pedagógus nem nézte át a másnapi leckét! Az intézeti társaim sakkozni is megtanítottak.

Wolf Imre tanár úr remek ember volt, az árvaházban volt a lakása, sok operalemezt hallgatott. Egyszer például (az ajtaja előtt, kinn a folyóson) a Pillangókisasszonyt én is élvezhettem, de gyerekként nem tudtam sem a darab szerzőjét, sem az opera címét.

A forradalom napjaiban a mintegy 120 kis- és nagydiákot hazaküldték. A bátyám és én akkor hazakerültünk anyánk Visegrádi utca 4. számú házában levő lakására. Voltak uszító falfirkák, tudtam, hogy mit jelent „Auschwitz”, hiszen édesanyám büszke volt életünk 1944-es megmentésére. A nagymamánk számtalanszor elmondta, hogy hárman „hadiárvak” lettünk. Óbudán is láthattunk 1956-ban a zsidók üldözésére utaló riasztó jeleket. Emiatt anyánk attól félt, hogy megisméltődhetnek az egykori üldözések, ezért kérelmezte (protekcióval) a kivándorló útlevelet, és a beutazási vízumot Izraelbe.

A családunk → alijának a története

Nagy örömünkre 1957 májusában megkaptuk a szükséges hatósági engedélyeket. 1957 júliusában, egy vasárnap este 8-kor ülhattunk fel a Jugoszláviába, Újvidékre (Novi Sad) induló vonatra. Csomagoltunk háromnapos ételmet, és feladtuk a ruhaneműt, könyvet, ágyneműt és sok más ingóságunkat, azokat a → Szochnut hajórakományként szállította a megadott izraeli városba.

A vonatozás Trieszten át az olasz kikötővárosig, Genováig tartott. A Szochnut az akkor alijázók részére egy háromcsillagos szállodát bérelt Triesztben, ahol hat napig lakhattunk, kijártunk a városba sétálni, fagyaltozni. A legális alijázókat egy angol hajó vitte Izrael államig, előbb kikötöttünk Görögországban, Pireuszban. A Szochnut által bérelt angol hajó felvette kikötőben az akkor szintén alijázó egyiptomi zsidókat.

A tengeri út célja Izrael egyik legnagyobb kikötője, Haifa volt. A hajónk szombaton érkezett, ezért sem alkalmazott, sem fogadó bizottság nem várt ránk. Vasárnap jöttek meg a buszok, azok vittek Akkóra, ahol a családunk lakást kapott. Kezdetben csak a legszükségesebb berendezésünk volt, a szobában négy ágy matraccal és pokróccal. Volt továbbá egy kétajtós ruhaszekrényünk is. A lakás konyhájában egy asztal és négy szék várt, a szekrényben pár edény és evőeszközök, tányérok, bögrék és poharak. Főzni is lehetett egy petróleummal működő tűzhelyen, de az úgynevezett „primusznak” csak egy főzőlapja volt.

Emlékezésem Budapesten

Ezelőtt 15 évvel Budapesten meglátogattam Wolf tanár urat, de ő nem tudott felismerni. Tanította az árvaházban két fivéremet is, ezért úgy mutatkoztam be: „emlékezzék a Mátrai testvérekre!” Bár a tanár úr a nevünkre már nem emlékezett, a számomra az a fontos, hogy én nem felejtettem el őt!

Egy pénteki imán, 62 évvel a vészkorszak után, az óbudai zsinagógában lehetőséget kaptam arra, hogy a rabbi, Köves Slomó bemutasson, mint különleges vendéget Izraelből. Ott emlékezhettem a fiúárvaházunk és a zsinagóga közötti kapcsolatra! A templomi gyülekezet figyelmesen hallgatta, hálásan megtapsolta a negyedórás beszédemet, ez volt a köszönetük.

Az Ab Ovo Kiadó 2016-ban megjelentetett *Ne add fel* című szépirodalmi alkotása rólunk, a holokausztot túlélő nemzedékről szól.